

Posudek na doktorskou disertační práci

Barbora Štolleová

Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK Praha

Zemědělství Protektorátu Čechy a Morava

Rozsáhlá a zevrubná práce Barbory Štolleové (celkem 215 stran včetně 54 příloh vkládaných podle tematiky účelně přímo do textu s vypracováním jejich přehledného seznamu v úvodu práce) svědčí o její pracovní pílí a hlubokém vnoření do tématu protektorátní ekonomiky se zaměřením na zemědělství. Rozhodla se zabývat zemědělskou problematikou v období a v podmínkách německé okupace, což není a nebylo mezi historiky častým předmětem zájmu, čímž se její práce stala v této specializaci velmi přínosnou a užitečnou a Barbora Štolleová tak jistě zasadila svou disertací další kamínek do pomyslné mozaiky obrazu Protektorátu Čechy a Morava.

Disertace B. Štolleové je výstižně a precizně strukturovaná. Napsala pečlivý úvod k disertaci, v němž detailně rozebrala existující literaturu k tématu, především české provenience, kterou má v podstatě v její úplnosti dobře zmapovanou, vyhodnotila její zaměření a pojetí, výsledky a přínos, a na tomto základě pak pracovala ve svém vlastním výzkumu a došla k dalším výsledkům, které zpracovanost zemědělské tematiky v období německé okupace posunulo dále. B. Štolleová pracovala i s obecnější literaturou k agrární problematice, s literaturou k dějinám období německé okupace zaměřenou na politické a sociální dějiny, na národnostní problematiku, dává najevo vědomí potřebnosti širšího zasazení tématu do kontextu evropského vývoje. Autorka pracovala i se zahraniční literaturou, převážně, zcela logicky a nutně, a to v hojném počtu, německé provenience, ale využila i několik informačních zdrojů anglicky psaných. V úvodu také představila zvolené prameny a metody svého výzkumu. Sledovala zemědělství v období protektorátu z hlediska zájmů, potřeb a jejich efektivnosti Německa a jeho okupační politiky. Zaměřila se na řešení především čtyř základních problémů, a sice na cíle nacistické správy v sektoru zemědělství, prostředky vedoucí k těmto cílům, dosažitelnosti zvolených nacistických cílů a na závěr se autorka zaměřila na vyhodnocení účelnosti a efektivnosti nacistických postupů v oblasti protektorátní zemědělské politiky s detailní analýzou faktického ekonomického vývoje a s konkrétními dopady a výsledky v zemědělské praxi. Vytýčené pojetí zkoumaného tématu vedlo autorku i k adekvátní volbě pramenů. Hlavními prameny byly materiály uložené v Národním archivu v Praze, a sice několik fondů německých okupačních orgánů Protektorátu Čechy a Morava (Úřad říšského protektora a Německé státní ministerstvo). B. Štolleová

využila rovněž materiály vzešlé z činnosti orgánů autonomní protektorátní správy nacházející se v několika fondech Ministerstva zemědělství a Svazu zemědělství a lesnictví (uloženy v Národním archivu v Praze). Ve Státním oblastním archivu v Praze studovala materiály Krajského soudu obchodního v Praze. Autorka studovala veškeré základní právní řády z období protektorátu, což jí názorně potvrdilo význam direktivního řízení v oboru zemědělství, oboru, který byl náplní činnosti mnoha družstev a malovýrobních hospodářství. Svůj význam pro studované téma měly i statistické prameny z provenience Ústředního statistického úřadu, které autorka doplňovala studiem materiálů Statistisches Reichsamt v Bundesarchivu v Berlíně. Autorka si dobře všimla jisté problematičnosti co do výpovědní hodnoty statistických materiálů z období protektorátu vzhledem k jejich nepřesnosti (v souvislosti s cíleným zatajováním výroby a uváděním nepřesných či neúplných hlášení, což znamenalo, že oficiální statistiky tak nezapočítávaly výrobu, která směřovala na „černý trh“). Autorka dala najevo, že si je vědoma i některých dalších problémů a obtíží zpracování, které s sebou nese tento dobový statistický materiál, obtíže byly dané právě okupačními podmínkami. Autorka upozornila na jistou unikátnost materiálů s údaji o dovozu a vývozu zemědělských výrobků vyživovacího hospodářství mezi Německou říší a Protektorátem Čechy a Morava, pozorovatelnou ve vyhodnoceních statistického úřadu prostřednictvím hlášení českomoravských trhových svazů. Zjistila, že pro jiné hospodářské obory nejsou k dispozici v takovéto výpovědní soustředěné podobě v daném období, tj. po zrušení celní hranice mezi protektorátem a Říší.

Autorka pracovala i s materiály uloženými v Bundesarchivu v Berlíně s cílem získat přehled celkově o německé okupační správě a také o vztazích mezi okupačními orgány v Protektorátě Čechy a Morava a říšskými orgány (fondy Reichsministerium für Ernährung und Landwirtschaft a Reichsnährstand). V disertaci byly využity i četné dobové odborné materiály k zemědělství a edice pramenů.

Práce je vybavena pečlivě zpracovaným a detailním poznámkovým aparátem. Text disertace je průběžně provázen početnými přílohami, což v případě prezentace výsledků výzkumu v oboru hospodářských dějin je velmi žádoucí. Přílohy představují především (ale ne jen) statistické, pečlivě (i po formální a grafické stránce) vypracované přehledy např. o plochách osevu českých zemí, chovu dobytka, stavu spotřeby hnojiv, zásobování, vývozu plodin, obchodní bilanci, informace o roli Němců, o ministerstvu zemědělství, údaje o Říšském ministerstvu výživy a zemědělství a další.

Koncepce práce má jasně danou podobu. B. Štolleová vyšla z charakteristiky českého zemědělství těsně před nacistickou okupací Československa. Popsala v širším kontextu hospodářské okupační a germanizační politiky cíle nacistické agrární politiky, která se zaměřila na dosažení soběstačnosti protektorátu pokud šlo o jeho zásobování potravinami a rovněž také okupační politika počítala

s možným využitím protektorátní produkce zemědělství pro potřeby Říše. Dále autorka rozebírá všechny aspekty nacistické správy v zemědělství. Třetí kapitola disertace ozřejmuje systém řízeného válečného hospodářství a způsoby jeho fungování. B. Štolleová zde především řešila problém role německých orgánů při výstavbě tohoto systému, tedy sledovala otázku prioritně germanizační. Další pasáž posuzované doktorské disertační práce autorka zaměřila na vlastní agrární politiku, a to ve všech detailech. Závěrečná kapitola logicky pojednává o výsledcích zemědělské výroby v protektorátě a uvažuje o možnostech využívání výsledků zemědělské protektorátní výroby Třetí říší. Celý výzkum a jeho výsledek vedl Barboru Štolleovou k závěrečnému konstatování, argumentačně podloženému, že nacistická zemědělská politika měla za cíl intenzifikovat zemědělskou výrobu v protektorátě, zajistit její fungování a využitelnost do budoucna pro německé obyvatelstvo.

Závěr:

Vysoce oceňuji odbornou kvalitu disertační práce Barbory Štolleové. Má všechny náležitosti kladené na vědeckou práci v oboru historie, po stránce obsahové i formální neshledávám žádné zásadní nedostatky. Doporučuji předložit práci k obhajobě a na základě jejího úspěšného průběhu udělit doktorandce vědeckou hodnost PhD.

Prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.

Katedra historie

Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

V Olomouci dne 12. 5. 2011

